

รูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ : เปรียบเทียบ Selection Process of the Constitutional Court Judges: A Comparative

ภาณุวัฒน์ นนท์ตุลา* กฤษณา แสงเจริญทรัพย์**
Panuwat Nontula* Krisda Saengcharoensap**

Received: 24 April 2024 / Revised: 11 June 2024 / Accepted: 29 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการวิจัยเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย คำพิพากษา คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร

ผลการวิจัย พบว่า การคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในเยอรมนี ได้หวั่น และเกาหลีใต้ ส่วนใหญ่ใช้ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนิติศาสตร์ และรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องได้รับการสรรหาจากผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วนั้นกลับเปิดโอกาสให้สายอาชีพอื่นสามารถเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าวได้แต่ไม่ได้คำนึงถึงเนื้อหาแห่งข้อพิพาท อีกทั้งรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอำนาจหลักอยู่ที่วุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

ข้อเสนอแนะ ควรแก้ไขคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จากการศึกษาในปัจจุบันในการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพที่มีความหลากหลายเพื่อการตัดสินใจที่สมดุลง่ายๆเป็นธรรม ควรแก้ไขกระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยนำมาตราทางกฎหมายของประเทศอื่นมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ขั้นตอนของการสรรหา รวมถึงผู้ที่ให้ความเห็นชอบในการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยเป็นการได้มาซึ่งตัวแทนจากประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ศาลรัฐธรรมนูญ/องค์คณะตุลาการ/รูปแบบการได้มา

*นักศึกษาลัทธินิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

**อาจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

*Graduate student, Master of Law, Faculty of Law Rangsit University

**Instructor Dr., Faculty of Law Rangsit University

Corresponding author: Krisda Saengcharoensap, email: krisda.sae@gmail.com

Abstract

This research aims to select the process of the Constitutional Court Judges and compare legal measures regarding the selection process of the Constitutional Court judges of Thailand and abroad. By researching documents, collecting data from laws, books, journals, theses, research, judgments, and constitutional judgments, such as the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2017., and analyzing data by document analysis.

The research findings suggest that the process of selecting Constitutional Court judges is of great importance in Germany, Taiwan, and South Korea. Most of them hire individuals with expertise and proficiency in the field of law. During the selection process, the Constitutional Court chooses its judges from a pool of candidates elected by the public. Unlike Thailand, the Constitutional Court does not consider the substance of the dispute when assigning these responsibilities. Furthermore, the Senate, not elected by the public, holds the primary power to establish the judiciary of the Constitutional Court.

Research findings suggest that Thailand should revise the eligibility criteria for those serving in the Constitutional Court. As to the recent opinion of the Constitutional Court, there exists a correlation across several occupations to ensure equitable and impartial decision-making. The process for selecting Constitutional Court judges should be revised by incorporating legal measures from other countries. This would ensure that the selection process includes individuals who support the appointment of judges to the Thai Constitutional Court, who truly represent the interests of the people.

Keywords: Constitutional Court /judges/selection process

บทนำ

อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ คืออำนาจอธิปไตย ตามแนวคิดมองเดสกีเยอ มีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ กล่าวคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ มีหน้าที่ในการออกกฎหมาย ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่ในการบังคับการให้เป็นไปตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมาย และฝ่ายตุลาการทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้บัญญัติไว้ เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ป้องกันมิให้เกิดการรวมอำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเดียว และมีให้แต่ละฝ่ายเกิดการใช้อำนาจเกินขอบเขต (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2562) อำนาจอธิปไตยทั้งหลายของรัฐ จึงควรมีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับประชาชน เพื่อให้ประชาธิปไตยเป็นของประชาชนเพื่อปวงชนอย่างแท้จริง องค์กรตุลาการแม้จะเป็นองค์กรอิสระ แต่ก็มีหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาทและผูกพันตนต่อกฎหมายในนามของรัฐ ดังนั้นการที่จะได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยควรต้องอยู่ภายใต้หลักการประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน คือการที่ประชาชนทุกคนควรมีสิทธิในการสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคคลสำหรับแต่งตั้งเป็นตุลาการ รวมทั้งผ่านการถ่วงดุลและตรวจสอบโดยได้รับความเห็นชอบของสภาที่เป็นผู้แทนของประชาชน (ก่อพงศ์ สุวรรณจุฑะ, 2563)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวน 9 คน โดยมาจากการสรรหาโดย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มาจากผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ตุลาการศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 2 คน และกลุ่มที่ 3 มาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน แบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์หนึ่งคน และสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์อีกหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิสายราชการจำนวนสองคน โดยผู้ทรงคุณวุฒิสายราชการนั้นคัดสรรมาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอธิบดีหรือรองอธิบดีมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี โดยทั้งหมด 9 คนต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา แต่คณะวุฒิสภามาบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันนั้น กำหนดให้วุฒิสภา จำนวน 250 คน มาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งได้ทำการคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อที่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ดำเนินการจัดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 50 คน จากบัญชีรายชื่อที่คณะกรรมการ สรรหาสมาชิกวุฒิสภาได้สรรหาจำนวน 194 คน และจากผู้ดำรงตำแหน่ง 6 ตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (แดนไชย ไชยวิเศษ, 2560)

โดยเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในรูปแบบของการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยนั้นมิได้เป็นไปตามหลักการอำนาจอธิปไตยและประชาธิปไตยที่ควรมีความยึดโยงกับเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงนั่นคือประชาชน ซึ่งในการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีอัตราส่วนของผู้ที่มาจากข้าราชการมากกว่าตัวแทนของประชาชนที่มีเพียงผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีส่วนในการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนถึง 4 คน แต่มีการขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนที่น้อยอีกทั้งผู้ที่ผ่านการคัดสรรมาจำนวน 9 คนนั้นต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา จึงจะดำรงตำแหน่งตุลาการศาล

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

รัฐธรรมนูญ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ 2560 การได้มาของสมาชิกวุฒิสภานั้น ช่วงแรกที่เป็นการสรรหาโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติและส่วนหนึ่งได้มาโดยตำแหน่งและกำลังจะหมดวาระลงในเดือนพ.ค.2567 หรือในช่วงหลังที่กำลังจะมีขึ้นในเร็ววันนั้น เป็นการสรรหากันในกลุ่มผู้ที่สมัครแข่งขันกัน 20 กลุ่มสาขานั้น อันมิได้มีจุดยึดโยงกับประชาชนเลยแม้แต่น้อย และนอกจากนี้การที่มีได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันที่จะเห็นได้ว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพที่หลากหลาย เป็นอีกประเด็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ จึงเกิดประเด็นปัญหาทั้งหมด 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาคุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2) ปัญหากระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย และ 3) ปัญหาการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากที่ได้กล่าวมานั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สามารถพัฒนาบทกฎหมายที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมเกี่ยวกับที่มา และการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยสามารถแก้ไขบทกฎหมายที่มีอยู่ให้เหมาะสมตรงตามหลักเจตนารมณ์ของการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น มีหลักเกณฑ์ มาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเชิงเปรียบเทียบ
4. เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางมาตรการเพิ่มเติม ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วิเคราะห์ข้อมูลจากบทความทางกฎหมาย หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย คำพิพากษา เช่น คำพิพากษาที่ 1/2489 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2552 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนข้อมูลทางเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ตทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบกับต่างประเทศ คือ สหพันธรัฐเยอรมนี ไต้หวัน และประเทศเกาหลีใต้ นั้น สามารถสรุปผลการศึกษา โดยแบ่งเป็น ผลการศึกษาวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และหัวข้อตามประเด็นปัญหาที่ได้ศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษา พบว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มมาจากคำพิพากษาที่ 1/2489 ที่ก่อให้เกิดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้น และมีการพัฒนารูปแบบการได้มาตุลาการรัฐธรรมนูญ เรื่อยมาจนเปลี่ยนแปลงมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพร้อมกับศาลรัฐธรรมนูญขึ้นในปีพุทธศักราช 2540

โดยหลักการแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องดำเนินหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ต้องมีความเป็นกลาง โดยตามหลักการประกันสิทธิในกระบวนการพิจารณาโดยองค์กรตุลาการ ฝ่ายตุลาการ มีหน้าที่ในการควบคุมไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐตรากฎหมายที่ขัดต่อบทกฎหมาย และมีหน้าที่ควบคุมไม่ให้ฝ่ายบริหารของรัฐกระทำการใดอันขัดต่อบทกฎหมาย โดยฝ่ายตุลาการจะต้องเป็นอิสระจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ไม่ขึ้นตรงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ไม่มีฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขตตามที่กฎหมายบัญญัติ และหลักการประกันสิทธิในกระบวนการพิจารณาโดยองค์กรตุลาการ ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรูปแบบหนึ่งภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม นอกเหนือจากนี้ฝ่ายตุลาการยังต้องกระทำการตามหลักความเสมอภาค ซึ่งถือว่าเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยที่หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รัฐจึงต้องให้ความเคารพและไม่ละเมิดในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐสามารถเข้าแทรกแซงได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติกฎหมายอนุญาตให้กระทำเช่นนั้น และกฎหมายดังกล่าวจะต้องผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริง โดยจะสังเกตได้ว่าคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความพิเศษต่างจากคำพิพากษาของศาลทั่วไป โดยกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งกฎหมายนั้นจะต้องถูกตราขึ้นด้วยฝ่ายนิติบัญญัติและไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ อีกทั้งการควบคุมบรรดาการกระทำทั้งหลายให้อยู่ภายใต้กฎหมาย โดยฝ่ายตุลาการที่เป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นตรงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หลักความอิสระของผู้พิพากษาเป็นหลักที่สำคัญหลักหนึ่งของหลักนิติรัฐ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลตามกฎหมาย โดยผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง ตามหลักความเป็นอิสระของศาล จึงหมายความว่ารวมถึง การที่ศาลได้รับความคุ้มครองที่จะพิจารณาคดีอย่างเป็นกลาง เป็นอิสระ ปราศจากอคติทั้งปวง รวมถึงการแทรกแซงจากทั้งภายในองค์กรและภายนอก ย่อมส่งผลทำให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

2. ปัญหาคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 201 กำหนดไว้เพียงว่าต้องจบปริญญาตรีเท่านั้น มิได้กำหนดชัดเจนว่าต้องจบการศึกษาในด้านใด และมาตรา 200 (1)(2) กำหนดไว้แต่เพียงว่าเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาและตุลาการศาลปกครอง และ(3)(4)(5) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสายราชการ อย่างไรก็ตามอำนาจอธิปไตยอันเป็นของปวงชนชาวไทยทุกคนอันมิได้จำกัดสาขาอาชีพ อายุ บุคคล ซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความเชื่อมโยงกับอำนาจอธิปไตยอย่างปฏิเสธไม่ได้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงควรจะต้องมีความยึดโยงกับประชาชนทุกคนเช่นกัน ไม่ควรที่จะจำกัดให้ผู้ที่จบนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งในปัจจุบันคดีที่ขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้มีเฉพาะสาขากฎหมายแต่อย่างใด แต่มีความเกี่ยวข้องกับสาขาอื่นไม่ว่าคดีเกี่ยวกับด้านสาธารณสุข การเงิน การศึกษา เป็นต้น ซึ่งหากเป็นเรื่องเฉพาะทางที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรืออาชีพใดโดยเฉพาะ หากใช้เพียงแต่ความรู้ในด้านหลักกฎหมายเพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเพียงพอ และครอบคลุมถึงปัญหาที่แท้จริงได้

จากผลการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ประเทศแรกคือ สหพันธรัฐเยอรมนี แม้ว่าในกฎหมายของประเทศนี้จะมีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องประกอบอาชีพใด หรือสำเร็จการศึกษาจากคณะ สาขาอาชีพใด แต่ในคุณสมบัติในการคัดเลือกก็มีการระบุว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องสามารถเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นตุลาการได้ตามกฎหมายตุลาการ หรือเป็นศาสตราจารย์กฎหมายในสถาบันอุดมศึกษาของเยอรมนี ซึ่งในทางปฏิบัติตุลาการที่มาจากหลากหลายอาชีพ โดยส่วนใหญ่จะมาจากศาสตราจารย์ทางด้านนิติศาสตร์ ทั้งในด้านกฎหมาย โดยในองค์คณะนั้นยังมีตำแหน่งองค์คณะถาวร ในการช่วยแบ่งเบาภาระขององค์คณะอีกด้วย (ไอลอว์, 2563) ในการช่วยแบ่งเบาภาระขององค์คณะอีกด้วย ในส่วนของไต้หวัน โดยมีการกำหนดคุณสมบัติตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 วรรค 1 ของรัฐบัญญัติองค์กรตุลาการหยวน (Judicial Yuan Organization Act, 2020) ผู้พิพากษาจะต้องได้รับการคัดเลือกจากผู้ที่มิคุณสมบัติดังต่อไปนี้ อย่างน้อยหนึ่งประการที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือนิติศาสตร์ เช่น ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาที่ดำรงตำแหน่งมาอย่างน้อย 15 ปี ดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการมาแล้วไม่ต่ำกว่า 15 ปี เป็นต้น (Constitutional Court R.O.C.(Taiwan), 2021) และประเทศที่สามคือประเทศเกาหลีใต้ มีการกำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องมาจากผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา อัยการ หรือทนายความ เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 15 ปี หรือดำรงตำแหน่งหลายอย่างนับเวลาต่อกันก็ได้ หรือเป็นทนายความที่เคยทำงานกฎหมายให้กับหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์หรือสูงกว่าในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ต้องไม่เป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองและไม่ได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (ไอลอว์, 2563)

เห็นได้ว่าคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับทุกสาขาวิชาชีพอย่างปฏิเสธไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็น แพทย์ เศรษฐศาสตร์ การศึกษา เป็นต้น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขขององค์ประกอบขององค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยนำเอาคุณสมบัติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาปรับใช้ โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสายอาชีพเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจที่สมดุล ซึ่งจะเห็นได้ว่าในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมิได้ยึดหลักแต่เพียงผู้จบการศึกษาจากคณะนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์ แต่คำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละด้านประกอบด้วย โดยกำหนดให้ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย บัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการอื่นใดอันเป็น

ประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้มีการนำบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จากสาขาอื่นร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้าน การแพทย์ สาธารณสุข การบัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน มาร่วมเป็นองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย

3. ปัญหากระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยนั้น ส่วนหนึ่งจำนวน 4 คน ผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการที่เรียกว่าคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 ซึ่งประกอบไปด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด บุคคลที่องค์กรอิสระแต่งตั้ง จำนวน 5 องค์กร ๆ ละ 1 คน ประกอบไปด้วย คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้นำฝ่ายค้าน พร้อมประธานสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้ว่าบุคคลส่วนใหญ่ที่เป็นคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นล้วนเป็นข้าราชการประจำ มีเพียงผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นที่มาจากประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนถึง 4 คน แต่มีผู้มีอำนาจคัดเลือกที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประชาชนนั้นมีจำนวนที่น้อย กล่าวคือ คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในปัจจุบันมีทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย 7 คนแรกนั้นมาจากข้าราชการระดับสูงที่มีได้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงไปยังประชาชนผู้เป็นอำนาจเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และมีเพียง 2 คน คือ ผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมออกเสียงตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งตามหลักการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องดำเนินหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้น บุคคลที่จะมีอำนาจคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจึงควรที่จะมาจากตัวแทนของประชาชนตามหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนนั่นเอง

จากการศึกษากฎหมายประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี พบว่า ที่ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการ 16 คน เป็นระบบองค์คณะคู่โดยแบ่งออกเป็นสององค์คณะ (Senat) องค์คณะละแปดคน มาจากการคัดเลือกของสภาผู้แทนราษฎรแปดคน โดยหนึ่งในองค์คณะแรกนั้นจะได้เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ และมาจากการคัดเลือกของสภามลรัฐแปดคน หนึ่งในนั้นจะได้เป็น รองประธาน ส่วนของไต้หวัน ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน ซึ่งสองคนในจำนวนนี้ดำรงตำแหน่งประธานและรองประธานของตุลาการหยวนด้วย ตามลำดับ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้รับการแต่งตั้งให้มีวาระคราวละแปดปี และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกัน อำนาจในการเสนอชื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตกเป็นของประธานาธิบดี แต่การแต่งตั้งจะกระทำโดยได้รับความยินยอมจากสภานิติบัญญัติ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องอยู่เหนือพรรคการเมืองและใช้อำนาจของตนอย่างเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงใด ๆ (ไฮลอร์, 2563) และประเทศที่สามคือ ประเทศเกาหลีใต้ ศาลรัฐธรรมนูญประเทศเกาหลีใต้ ประกอบไปด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 คน โดยได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐสภา ซึ่งประธานาธิบดีมีที่มาจากจากการเลือกตั้ง ด้วยระบบเสียงข้างมาก ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดจะได้เป็นประธานาธิบดี โดยจะมีการจัดขึ้นทุก 5 ปี และการแต่งตั้งผู้พิพากษาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เลือกมาจากที่ประชุมรัฐสภา จำนวน 3 คน ซึ่งสมาชิกรัฐสภาของเกาหลีใต้มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนทั้งหมด 300 คนแบ่งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจำนวน 253 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 47 คน โดยมีการจัดให้มีการคัดเลือกทุก 4 ปี และให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้แต่งตั้ง จำนวน 3 คน โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และประธานศาลรัฐธรรมนูญ ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐสภา (สมใจ ทองกุล และนิศภาพร สุทธิमार, 2558)

ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขและมีมาตรการเพิ่มเติมคือ โดยนำมาตราทางกฎหมายของประเทศอื่นมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย โดยจากการศึกษาการสรรหาคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้มีความใกล้เคียงกับของประเทศไทย โดยประเทศเกาหลีใต้ มีการกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่ได้รับการคัดเลือกจากประธานาธิบดี ที่ประชุมรัฐสภา และประธานศาลฎีกา ทั้งหมดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยรัฐสภาทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งจากการที่ประเทศไทยมีการกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้คัดเลือกสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยผู้ที่มีหน้าที่ในการสรรหาจะมีตัวแทนจากประชาชนเพียงเฉพาะผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น จึงเห็นควรให้มีการเพิ่มอัตราส่วนของตัวแทนจากประชาชนเพิ่มเข้าไปอีก คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 4 คนแบ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลฝ่ายละ 2 คน และเพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนของการสรรหาคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหา และให้ผู้ที่มีหน้าที่ให้ความเห็นชอบในการคัดเลือกสรรหาดังกล่าว มาจากรัฐสภาผู้เป็นตัวแทนของประชาชนอีกด้วย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวมากขึ้น

4. ปัญหาการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

เนื่องจากการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดว่า องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะได้รับการแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา ตามมาตรา 204 นั้นหมายความว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน เมื่อผ่านคัดสรรจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด และคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภาก่อน จึงจะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ อย่างไรก็ตาม คณะวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันนั้น กำหนดให้วุฒิสภา จำนวน 250 คน มาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งได้ทำการคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อที่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ดำเนินการจัดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 50 คน จากบัญชีรายชื่อที่คณะกรรมการ สรรหาสมาชิกวุฒิสภาได้สรรหาจำนวน 194 คน และจากผู้ดำรงตำแหน่ง 6 ตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (แดนไชย ไชยวิเศษ, 2560) ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้ กำลังจะหมดวาระลงในเดือนพฤษภาคม 2567 และการได้มาของสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่ จำนวน 200 คน นั้นมีการกำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 107 ซึ่งเป็นการคัดเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม ซึ่งตามหลักการประกันสิทธิในกระบวนการพิจารณาโดยองค์กรตุลาการ ฝ่ายตุลาการจะต้องเป็นอิสระจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ไม่ขึ้นตรงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ไม่มีฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขตตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งในกระบวนการการสร้างความเชื่อมโยงความชอบธรรมทางประชาธิปไตยระหว่างองค์กรตุลาการและประชาชนผ่านรูปแบบและวิธีการในการได้มานั้นจำเป็นต้องมีจุดยึดโยงกับประชาชน

(ภูมิ มุลศิลป์, 2559 อ้างอิงใน ชัยบุรณ์ หนองคูน้อย, 2560) แต่จะเห็นได้ว่ารูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย ใช้วิธีสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาที่ได้มาโดยตำแหน่ง และต้องมีการได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา

จากการศึกษาของต่างประเทศ ประเทศแรกคือสหพันธรัฐเยอรมนี พบว่าองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยองค์คณะทั้งหมด 16 คน จะแบ่งออกเป็นองค์คณะละ 8 คน ซึ่งองค์คณะแรก ได้มาจากการคัดเลือกของสภาผู้แทนราษฎร และ 8 คนมาจากการคัดเลือกของสภามลรัฐ ส่วนที่สองคือไต้หวัน ที่การแต่งตั้งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องได้รับความยินยอมจากสภานิติบัญญัติหยวน (Legislative Yuan) ซึ่งเป็นหนึ่งในสภาซึ่งกำกับดูแลการทำงานของรัฐบาลและมาจากการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) และประเทศที่สามคือประเทศเกาหลีใต้ ศาลรัฐธรรมนูญประเทศเกาหลีใต้ องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 คน ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐสภา ซึ่งประธานาธิบดีดังกล่าวมีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญให้เลือกมาจากที่ประชุมรัฐสภา จำนวน 3 คน ซึ่งสมาชิกรัฐสภาของเกาหลีใต้มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด และให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้แต่งตั้ง จำนวน 3 คน โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และประธานศาลรัฐธรรมนูญ ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐสภา (สมใจ ทองกุลและนิศาพร สุทธิมาร, 2558)

จากผลการวิจัยเห็นได้ว่าในปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภา ที่เป็นตัวแทนของประชาชนมิได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแตกต่างกับต่างประเทศที่สมาชิกรัฐสภาจะต้องได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน แต่ได้รับการแต่งตั้งมาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถือว่าเป็นการที่ฝ่ายบริหารแทรกแซงหลักความเป็นอิสระของศาล ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคือ เพื่อให้รัฐสภามาจากตัวแทนของประชาชน เห็นควรแก้ไขให้สมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงทั้ง 200 คน โดยนำหลักของบทกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาปรับใช้

จากการศึกษาในสามประเด็นปัญหาข้างต้น ถึงแม้ว่าทุกประเทศที่กล่าวมาจะมีรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต่างกัน และหลากหลาย แต่จะเห็นได้ว่าทุกประเทศนั้นมีกระบวนการสร้างความเชื่อมโยงความชอบธรรมทางประชาธิปไตยระหว่างองค์กรตุลาการและประชาชนผ่านรูปแบบและวิธีการในการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความแตกต่างกับประเทศไทยที่อำนาจหลักอยู่ที่วุฒิสภา ซึ่งวุฒิสภาในปัจจุบันได้รับการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติถวายคำแนะนำ ไม่ใช่วุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และการดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาใหม่ ยังเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ให้เป็นการคัดเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม อีกทั้งในคุณสมบัติตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไทยนั้นมีการกำหนดไว้ว่าต้องเป็นบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา ตุลาการศาลปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ซึ่งเห็นได้ว่าคุณสมบัติเหล่านั้นมิได้มีการเปิดกว้างไว้ อันขัดต่อลักษณะของข้อพิพาทที่ขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญที่มีความหลากหลายของอาชีพและ

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

การศึกษา ซึ่งในเกาหลีใต้และไต้หวันมีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนว่าเป็นผู้จับปริญญาทางกฎหมาย หรือสหพันธรัฐเยอรมนีที่มีการเปิดกว้างไม่จำกัดไว้เฉพาะแต่ปริญญาทางกฎหมาย อันทำให้บุคคลที่มีได้จบทางกฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในองค์คณะได้

ประเด็นปัญหาการแก้ปัญหาทางการเมืองของประเทศไทยโดยองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งอาจนำไปสู่การแก้ไขปัญหากับรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่ำนับตั้งแต่การก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นในปีพุทธศักราช 2540 ศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความวินิจฉัยที่สร้างผลลัพธ์ต่อการเมืองของไทยและเกิดความเปลี่ยนแปลงหลายต่อหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นหลังจากมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกมา โดยที่ผ่านมานั้นศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่วนตนของแต่ละท่านออกมาซึ่งได้สะท้อนถึงตัวตนและแนวความคิดในการวินิจฉัยคดีของแต่ละท่านได้ อาทิ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งที่มีการทำให้อดีตนายกรัฐมนตรียกเลิกตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอีกฉบับที่ให้ยุบพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง จากคำวินิจฉัยเหล่านี้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเมืองเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เช่นกัน (อิเลคท, 2564) ดังนั้นหากศาลรัฐธรรมนูญของไทยมีรูปแบบของการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีรูปแบบเชื่อมโยงไปยังเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงได้นั้นคือประชาชน ย่อมทำให้ศาลรัฐธรรมนูญนั้นปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร มีความเป็นกลาง ไม่ขึ้นตรงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ไม่มีฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขตตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรูปแบบหนึ่งภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม

สรุปและอภิปรายผล

ข้อสรุปและการอภิปรายผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยอย่างชัดเจนอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนทุกคน ทุกอาชีพ ดังนั้นอำนาจอธิปไตยทั้งหลายของรัฐนั้นจึงควรมีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับประชาชน เพื่อให้ประชาธิปไตยเป็นของประชาชนเพื่อปวงชนอย่างแท้จริง องค์การตุลาการแม้จะเป็นองค์กรอิสระ แต่ก็ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาทและผูกพันตนต่อกฎหมายในนามของรัฐ การที่จะได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยควรต้องอยู่ภายใต้หลักการประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน คือการที่ประชาชนทุกสาขาวิชาชีพควรมีสิทธิได้รับการสนับสนุน และมีสิทธิที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนในการดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ควรจะมีการจำกัดหรือให้บุคคลที่จบเฉพาะสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้นที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายต่อหลายคำวินิจฉัยที่ได้มีความเกี่ยวข้องเฉพาะสาขานิติศาสตร์เท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นสาขาแพทยศาสตร์ บัญชี การศึกษา เศรษฐศาสตร์ บริหาร การจัดการ เป็นต้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพที่หลากหลาย อาทิ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 คดีเกี่ยวกับการทำแท้ง หรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2552 คดีเกี่ยวกับการศึกษา อันมีความหลากหลายทางวิชาชีพที่เกิดขึ้น ซึ่งหากเป็นเรื่องเฉพาะทางที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรืออาชีพใดโดยเฉพาะ หากใช้เพียงแต่ความรู้ในด้านหลักกฎหมายเพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเพียงพอ และครอบคลุมถึงปัญหาที่แท้จริงได้ ซึ่งการ

คำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละสายอาชีพก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ ในการคัดเลือกองค์ประกอบของตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกับต่างประเทศ ซึ่งในต่างประเทศ ส่วนใหญ่ใช้ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนิติศาสตร์ โดยเฉพาะในเกาหลีใต้และไต้หวันที่กำหนดชัดเจนที่ต้องจบนิติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามในประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติผู้ที่สามารถดำรงตำแหน่งได้นั้นส่วนใหญ่เป็นผู้จบการศึกษาคณะนิติศาสตร์ แต่ก็ยังเปิดโอกาสให้สายอาชีพอื่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านอื่นสามารถมีคุณสมบัติในการเข้าดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการได้ อีกทั้งยังมีองค์คณะกลั่นกรอง ในการช่วยแบ่งเบาภาระขององค์คณะหลักอีกด้วย ทำให้สหพันธรัฐเยอรมนีนั้นมิได้จำกัดเฉพาะผู้ที่จบสาขานิติศาสตร์เท่านั้น ซึ่งการคำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละสายอาชีพก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ และโดยปกติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องเป็นการดำเนินหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร และต้องมีความเป็นกลาง เพื่อเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรูปแบบหนึ่งภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม

เนื่องจากบุคคลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอื่น ซึ่งในการดำเนินการบริหารปกครองประเทศในสาขาอื่นตามกฎหมายก็ยังมีมีความสำคัญเช่นกัน แต่จากการที่ปัจจุบันในการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวเนื่องกับอาชีพที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ เศรษฐศาสตร์ การศึกษา เป็นต้น เห็นควรให้มีการแก้ไของค์ประกอบขององค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยนำเอาคุณสมบัติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาปรับใช้ โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสายอาชีพเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจที่สมดุล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมิได้ยึดหลักแต่เพียงผู้จบการศึกษาจากคณะนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์ แต่คำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละด้านประกอบด้วย โดยกำหนดให้ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย บัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขจากการกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่จะต้องประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดี หรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด ให้มีการนำบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จากสาขาอื่นร่วมด้วย

2. ปัญหากระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย

ในปัจจุบันนั้นส่วนหนึ่งของการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการได้มาโดยกระบวนการผ่านคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย พุทธศักราช 2560 ตามมาตรา 203 ได้กำหนดให้ผู้ที่มีอำนาจในการสรรหา คือ คณะกรรมการสรรหา ซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลปกครองสูงสุด และบุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด และต้องไม่เคยปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ องค์กรละ 1 คน ซึ่งหากในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสรรหา ได้แก่ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการสรรหาเท่าที่มีอยู่ อีกทั้งการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการ

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

ปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา โดยวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนแต่อย่างใด แต่เป็นการคัดเลือกโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

จะเห็นได้ว่าในกฎหมายต่างประเทศนั้นองค์ประกอบคณะตุลาการ มีที่มาจากคณะกรรมการสรรหาเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ในต่างประเทศนั้นคณะกรรมการสรรหาส่วนใหญ่ได้มาจากตัวแทนที่มาจากจากการเลือกตั้งของประชาชน กล่าวคือ ในสหพันธรัฐเยอรมนีนั้นมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 16 คน โดยแบ่งเป็น 2 องค์คณะละ 8 คน โดยทั้งสององค์คณะนั้นมาจากการคัดเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎรและสภามลรัฐ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งทั้งสองสภา หรือในไต้หวันแม้ว่าการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 15 คน มาจากประธานาธิบดี แต่ต้องผ่านการเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติหยวน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในไต้หวัน หรือแม้กระทั่งในเกาหลีใต้ที่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน โดยมาจากประธานาธิบดี 3 คน ประธานศาลสูงสุด 3คน และที่ประชุมรัฐสภา 3 คน และทั้งหมดต้องผ่านการเห็นชอบรัฐสภาของเกาหลีใต้ ซึ่งแตกต่างกับในประเทศไทยที่มีเพียงผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นที่มาจากจากการเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งในมาตรา 203 วรรคสอง ยังได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ไม่ได้ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสรรหาตาม (2) หรือกรรมการสรรหาตาม (4) มิได้ครบไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการสรรหาเท่าที่มีอยู่” ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสรรหาตาม (2) ก็คือผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎรที่ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนนั่นเอง อีกทั้งการคัดเลือกยังมาจากการสรรหาซึ่งอาจจะเลือกจากสมัครพรรคพวกที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ได้รับในตำแหน่งดังกล่าว ทำให้อาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจในทางมิชอบ

โดยหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รัฐจึงต้องให้ความเคารพและไม่ละเมิดในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐสามารถเข้าแทรกแซงได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติกฎหมายอนุญาตให้กระทำได้เท่านั้น และกฎหมายดังกล่าวจะต้องผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริง จากหลังการดังกล่าวนี้จึงควรให้ตัวแทนของประชาชนเข้ามามีส่วนในการคัดเลือกของคณะกรรมการสรรหาให้มากขึ้นกว่าเดิม และเพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนของการสรรหาคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหา และให้ผู้ที่ทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบในการคัดเลือกสรรหาดังกล่าว มาจากรัฐสภาผู้เป็นตัวแทนของประชาชนอีกด้วย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวมากขึ้น

3.ปัญหาการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 9 คนนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดว่าองค์คณะตุลาการจะได้รับการแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา ตามมาตรา 204 โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาชุดที่กำลังจะหมดวาระลงในเดือนพฤษภาคม 2567 นี้เป็นการได้มาโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่ตามรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 107 นั้น เป็นการคัดเลือกกันเองของผู้ที่สมัครใน 20 กลุ่มสาขาวิชาชีพ อันจะเห็นได้ว่าการคัดเลือกดังกล่าวเปิดโอกาสให้เฉพาะบุคคลบางกลุ่มเพียงเท่านั้นในการที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งหากประชาชนที่ไม่ได้ลงสมัครสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวก็จะไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งดังกล่าวได้ ซึ่งถึงแม้จะเป็นอิสระจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ไม่ขึ้นตรงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าในทางปฏิบัติวิธีดังกล่าว

ไม่สามารถป้องกันการซื้อเสียง รวมทั้งการเอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายผู้มีอำนาจได้เท่าที่ควร จากการที่ประเทศไทยยังคงมีระบบพรรคพวกหรือระบบอุปถัมภ์ในการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน (พิทชนันท์ ศรสำแดง, 2560) อีกทั้งในปัจจุบันมีการกำเนิดอาชีพใหม่ในสังคมมากขึ้น ได้แก่ อาชีพอินฟลูเอนเซอร์ เป็นต้น ในทางหลักกฎหมายอาจออนุมานได้จากการกำหนดว่าอาชีพอื่น ๆ แต่ในทางปฏิบัติจริงเนื่องจากอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่ในสังคมค่อนข้างเป็นอาชีพใหม่ซึ่งในทางกฎหมายยังมีได้มีกฎหมายคุ้มครองสำหรับอาชีพเหล่านี้ว่าจัดอยู่ในอาชีพประเภทใด ซึ่งอาจทำให้อาชีพเหล่านี้ไม่อาจถูกจัดว่าเป็นอาชีพที่สามารถมีคุณสมบัติสามารถเข้ารับเลือกได้ อีกทั้งในการกำหนดอาชีพของผู้ที่มีคุณสมบัตินั้นจะต้องไม่ต่ำกว่า 40 ปี ซึ่งทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ไม่สามารถทำได้เลย ถือเป็นกีดกันโอกาสผู้ที่เข้ามาเป็นผู้แทนของประชาชนในช่วงอายุระหว่าง 18-39 ปีอีกด้วย ซึ่งมีความแตกต่างกับในต่างประเทศ ทั้งในสหพันธรัฐเยอรมนี ใต้หวัน หรือแม้กระทั่งประเทศเกาหลีใต้ ในการได้มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องเป็นการได้รับการสรรหาคัดเลือกจากบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน

จะเห็นได้ว่าการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นั้น วุฒิสภาทั้งหมดไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนแต่อย่างใด ซึ่งตามหลักนิติรัฐ รัฐต้องยอมตนอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รัฐจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนและต้องยอมตนอยู่ภายใต้ของกฎหมาย และจะทำการแทรกแซงเข้าไปในสิทธิเสรีภาพของประชาชนทำได้ต่อเมื่อมีกฎหมายที่ผ่านการเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน ตามหลักความชอบธรรมทางประชาธิปไตยแล้วเท่านั้น เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง (ไพบุลย์ ชูวัฒนกิจ, 2556) เพื่อให้รัฐสภามาจากตัวแทนของประชาชน จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขให้สมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน เพื่อให้เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามสิทธิที่ตนพึงได้รับ และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย อีกทั้งยังป้องกันการใช้อำนาจเกินควรของผู้มีอำนาจอีกด้วย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการสรุปและอภิปรายผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถได้ข้อเสนอแนะถึงแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยของรูปแบบของการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

จากผลการศึกษาพบว่าในปัจจุบันคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรืออยู่ในระหว่างพิจารณานั้นไม่ได้มีเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์เท่านั้น แต่มีความหลากหลายของลักษณะคดีเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับการสาธารณสุข การศึกษา การบัญชี ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในส่วนของสรุปและอภิปรายผล ดังนั้น หากกำหนดให้เฉพาะบุคคลจากสาขานิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์ อาจทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นไม่เป็นไปเพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันนั้นองค์กรที่กำหนดคุณสมบัติการคัดเลือกไว้ที่มีความน่าสนใจของความหลากหลายที่ควรนำมาศึกษาประยุกต์ใช้ คือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่มีคุณสมบัติของการคัดเลือกที่มีได้จำกัดไว้

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

เฉพาะสาขาวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่ง แต่มีการเปิดกว้างให้บุคคลที่มีประสบการณ์ในอาชีพของตน ให้เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ จึงเห็นควรนำคุณสมบัติการคัดเลือกของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมาปรับใช้และเพิ่มเติมในบางส่วน โดยให้แก้ไขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 200(3) (4) และ (5) โดยยุบรวมกันและแก้ไขเป็น “ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(3) ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย สาธารณสุข การศึกษา บัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 คน”

2. ปัญหากระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย

จากผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 กำหนดไว้จำนวน 9 คน ซึ่งมีเพียงสองคนเท่านั้นที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน คือผู้นำฝ่ายค้านและประธานสภาผู้แทนราษฎร อันแตกต่างกับในต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาที่ส่วนใหญ่คณะกรรมการสรรหามาจากตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน จึงควรมีการให้ผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามานั้นเป็นคณะกรรมการสรรหาด้วย จึงได้นำหลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 257(1) ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้มีคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานศาลฎีกา คณบดีคณะนิติศาสตร์ หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่ง ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน คณบดีคณะรัฐศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคละหนึ่งคนซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน เป็นกรรมการ ..” มาประยุกต์และปรับเพิ่มเติมในบางส่วนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับปัจจุบัน ดังนั้นเห็นควรให้มีการแก้ไขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 โดยแก้ไขจำนวนคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จากเดิม 9 คน เป็น 13 คน โดยที่เพิ่มมาจำนวน 4 คนนั้นให้มีการคัดเลือกจากพรรคฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านจำนวนเท่ากัน เพื่อให้พรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านมีจำนวนเสียงเท่ากันไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเสียงมากกว่ากัน ประกอบด้วย

(5) ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคละ 1 คน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน เป็นกรรมการ โดยให้เป็นการคัดเลือกจากพรรคฝ่ายค้านจำนวน 2 คน และพรรคฝ่ายรัฐบาลจำนวน 2 คน

เพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนของการสรรหาคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหา และให้ผู้ที่มีหน้าที่ให้ความเห็นชอบในการคัดเลือกสรรหาดังกล่าว มาจากรัฐสภาผู้เป็นตัวแทนของประชาชนอีกด้วย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวมากขึ้นและให้มีการแก้ไขในมาตรา 204 จากเดิมที่ให้ “วุฒิสภา” ซึ่งมีได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นผู้ให้ความเห็นชอบ ให้แก้ไขให้ “รัฐสภา” ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเป็นผู้ให้ความเห็นชอบ เห็นควรให้มีการแก้ไขบทกฎหมายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 204 ดังนี้

“ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา

ในกรณีที่รัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกรายใดให้ดำเนินการสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลใหม่แทนผู้นั้น แล้วเสนอต่อรัฐสภาเพื่อให้ความเห็นชอบต่อไป

เมื่อผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้เลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ประธานรัฐสภาทราบ

ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

3. ปัญหาการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จากผลการศึกษาจะพบว่าในรูปแบบการได้มาซึ่งองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 3 กลุ่ม ไม่ว่าจะจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด และคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น เมื่อผ่านการคัดสรรจากทั้ง 3 กลุ่มมาแล้ว ทั้งหมดจะต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภาก่อนจึงจะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่จากในปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภามีได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแตกต่างกับต่างประเทศที่สมาชิกวุฒิสภาจะต้องได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน แต่ได้รับการแต่งตั้งมาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งถึงแม้ว่าอายุของวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งดังกล่าวหมดวาระลงในเดือนพฤษภาคม ปีพ.ศ.2567 และกำลังจะมีสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่ แต่สมาชิกวุฒิสภาที่กำลังจะมีขึ้นนั้นมาจากการคัดเลือกดังกล่าวเปิดโอกาสให้เฉพาะบุคคลบางกลุ่มเพียงเท่านั้นในการที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งหากประชาชนที่ไม่ได้ลงสมัครสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวก็จะมีสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งดังกล่าวได้ อีกทั้งในปัจจุบันมีการกำเนิดอาชีพใหม่ในสังคมมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้อาชีพเหล่านี้ไม่อาจถูกจัดว่าเป็นอาชีพที่สามารถมีคุณสมบัติสามารถเข้ารับเลือกได้ อีกทั้งมีข้อจำกัดมากมายที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการได้มาของสมาชิกวุฒิสภา และจากประเด็นปัญหากระบวนการในการสรรหาองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทย การที่จะได้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีความเชื่อมโยงไปยังเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงนั้นคือประชาชนได้ ขั้นตอนและที่มาจึงควรมาจากตัวแทนประชาชนที่ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเลือกบุคคลเหล่านั้นตั้งแต่กระบวนการแรกคือกระบวนการสรรหา จนถึงกระบวนการสุดท้ายนั้นคือการเห็นชอบโดยสมาชิกวุฒิสภา จึงควรนำหลักกฎหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ราษฎรทุกคนในประเทศเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มาปรับใช้ จึงเห็นควรแก้ไขในส่วนของการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 107 ดังนี้

“วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวน 200 คน โดยให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง..”

บรรณานุกรม

- ก่อพงศ์ สุวรรณจุฑะ. (2563). *หลักประชาธิปไตย: ว่าด้วยหลักนิติธรรมในบริบทของศาลยุติธรรมไทย. เอกสารการศึกษาบรม*
หลักสูตร เรื่อง หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ชัยบูรณ์ หนองคูน้อย. (2560). *การยึดโยงระหว่างองค์กรศาลปกครองกับประชาชนในแนวทางการปกครองตามระบอบ*
ประชาธิปไตย [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5701032343_8758_8866.pdf
- แดนชัย ไชยวิเศษ. (2561). *สมาชิกวุฒิสภา 250 คนมาอย่างไรและทำอะไร. สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภา*
ผู้แทนราษฎร.

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

พัทธนันท์ ตรีสำแดง. (2560). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่มาและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 [ค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
<http://law.master.kbu.ac.th/StudentTheses/2560/04.pdf>

ไพบุลย์ ชูวัฒนกิจ. (2556). หลักนิติรัฐ(เอกสารประกอบการบรรยายคณะนิติศาสตร์ LAW1303 กฎหมายมหาชนเบื้องต้น) [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์].คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สมใจ ทองกุล และ นิศพร สุทธิमार. (2558). งานแปลภาษาต่างประเทศและล่าม รัฐสภา, รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีฉบับปัจจุบัน (ฉบับ พ.ศ. 2531) งานแปลจากภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย. [Constitution of the Republic of Korea, 1988], พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: 1-24. http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/admin_souvane/ewt_dl_link.php?nid=6

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2562). อำนาจอธิปไตย(เอกสารประกอบการบรรยายคณะนิติศาสตร์ วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ) [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์].คณะนิติศาสตร์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *ได้หวั่นกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*.

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=56487&filename=index

อิเลคท.(2564,11ตุลาคม). ศาลรัฐธรรมนูญกับการเมือง. <https://elect.in.th/con-court>

ไอลอว์.(2563, 25พฤษภาคม). เปรียบเทียบที่มาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลายประเทศ ไทยยัง 'พิเศษ' ที่ให้ โควต้าข้าราชการ.
<https://ilaw.or.th/node/5667>

Constitutional Court R.O.C. (Taiwan). (2021). *Abstract Review of the Constitutionality of Statutes and Regulations*. Retrieved from <https://cons.judicial.gov.tw/en/docdata.aspx?fid=5239>

Constitutional Court R.O.C. (Taiwan). (2021). *Qualification & Appointment*. Retrieved from <https://cons.judicial.gov.tw/en/docdata.aspx?fid=2149>